
En opposisjonell kollega fra Malta

FORSIDEBILDET

Begge foto P. Gulbrandsen

”Dr. Tomas Stockmann i En folkefiende er en provokatør og inspirator; en faglig villmann og samtidig en samfunnsmedisinsk helt,” skriver Jan Christian Frich om en av Henrik Ibsens mest kjente skikkelser (1). I den maltesiske middelalderbyen Mdina kom vi på sporet av en mulig tidlig variant av arten, nemlig Matthew Callus (egentlig navn Joseph Callus eller Callusius), som levde på Malta på det urolige 1500-tallet.

Malta er preget av flere kulturer. Mdina er et arabisk navn (jf. Medina, Muhammeds fødeby) og betyr befestet. Byen ligger på en høyde midt inne i landet, og er en sval oase av stillhet i et ellers hektisk og hett land. Den er en av Europas aller best bevarte middelalderbyer. I byens gamle fangehull har man installert en rekke voksdukker i en sober og gripende fremstilling av liv og straffemetoder under skiftende regimer. Etter å ha passert gjennom dunkle og lave rom kommer man plutselig ut i en åpen liten gård der Matthew Callus henger, slik forsidebildet viser.

Gjennom en lege på Malta fikk jeg utfyllende opplysninger om denne kollegaen (Charles Savona-Ventura, personlig meddelelse). Man vet lite om Callus' medisinske virke, han er mer kjent som eventyrer og nasjonalhelt. Faren var trolig apoteker. Callus ble født omkring 1500 – 10 av ikke-jødisk slekt. Han begynte på prestestudiet, men skiftet til medisin. I 1530, da johannittordenen (malteserordenen) fikk Malta av den tysk-romerske keiser Karl 5, praktiserte Callus i Syrakus, der han opparbeidet seg et godt rykte. Få år senere arbeidet han i Mdina som offentlig lege. Mens han var der, var han også en periode marinelege under johannittordenen og var med på en ekspedisjon mot Tunisia i 1535.

At han må ha hatt et godt ry, understøttes av at han ble brukt som medisinsk ekspert i flere rettssaker, bl.a. i en sak om annullering av ekteskap pga. alvorlig hypospadi.

Men han hadde nok også andre interesser. Bl.a. søkte han johannittordenens stormester de la Vallette om tillatelse til å grave etter skatter både i 1537 og i 1558. I forbindelse med at han anla privat rettssak mot en tredje person, falt han i unåde hos stormesteren og mistet praksisretten en tid, men ble gjeninnsatt i 1560.

MATTEW CALLUS

Mall-wasla ta' l-Ordni tal-Kavallieri ta' San Ġwann, il-privileġġi li kien igħoddi l-Gvern ta' Malta (l-Università) b'dew jtnawgru. Il-Gran Mastro La Valette kien jnagħdas minn dawn il-privileġġi li wasal għal hama jgħoddi mill-poplu. Fl-1561, il-tabb Għeppu, li kien magħruf bħala Matthew Callus kien jkunagg li jgħoddi protesta li-Ré Filippu II ta' Spanja. L-ittra għet tadejn xi hadd u Matthew kien arrestat u kkundannat għall-mewt b'il-tgħallig.

MATTEW CALLUS

With the coming of the Order of the Knights of St John the privileges of the Università, which represented the local Comune, were gradually eroded. Grand Master la Valette removed further a number of privileges which led to widespread discontent amongst the inhabitants. In 1561 the prominent physician, Joseph alias Matthew Callus was bold enough to address a protest directly to King Philip II of Spain, but his letter was intercepted. He was then arrested, tried by a civil court, found guilty of sedition and hanged.

MATTEW CALLUS

Nach der Ankunft des Ordens der Johanniter wurden die Privilegien der Università, der kommunalen Selbstverwaltung, Schritt für Schritt untergraben. Großmeister La Valette schaffte noch mehr Privilegien ab, und der Unwille der Bewohner nahm zu. 1561 hatte der angesehene Arzt Joseph alias Matthew Callus den Mut, sich mit einem Protestschreiben direkt an König Philip II. von Spanien zu wenden. Sein Brief wurde jedoch abgefangen, er wurde verhaftet, vor ein Zivilgericht gestellt, der Aufregung für schuldig befunden und gehängt.

Mdina hadde vært hovedstad tidligere, men med johannittordenens etablering ved kysten tapte byen etter hvert både status og privilegier. Byens innbyggere var meget misfornøyd, og Callus skrev i 1561 et brev direkte til kong Filip 2 av Spania (1527 – 98, sønn av Karl 5) for å protestere på behandlingen byen ble utsatt for. Dessverre for ham ble brevet avslørt før det kom til adressaten, og han ble dømt til døden for oppvigleri.

I 1565 ble Valletta grunnlagt som hovedstad. Samme år ble Malta berømt i hele den gamle verden for å ha stått imot en flere måneder lang beleiring av tyrkerne, og det ble sagt at johannitterne hadde reddet Europa fra den muslimske fare.

PålGulbrandsen

Tidsskriftet

Postboks 1152 Sentrum

0107 Oslo

LITTERATUR

1. Frich JC. En folkefiende – Ibsen som samfunnsmedisinsk læremester. Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 4718 – 21.

Publisert: 10. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 26. februar 2026.